

van den Bergh en Jurgens margarinefabrieken

In 1896 bouwen margarinefabrikant Jurgens uit Oss en investeerder Prinzen uit Helmond een margarinefabriek in Merksem bij Antwerpen. De Belgische markt wordt veroverd met fraaie lithoplaatjes in twee talen. Drie jaar later wordt hun eerste Duitse fabriek geopend in Hamburg, en trouwt zoon Rudolph Jurgens met dochter Maria Prinzen, basis voor een vruchtbare samenwerking. Tot de investeringsfirma Prinzen in 1928 failliet gaat en de naam Prinzen in de margarine-firma plaatsmaakt voor Van den Bergh.

De firmanaam Van den Bergh en Jurgens is bij het publiek nauwelijks bekend. Het bedrijf verdient beter, minstens een monument voor de twee boterhandelaars die in de negentiende eeuw de margarine op de Nederlandse ontbijttafel hebben gebracht en de basis hebben gelegd voor het wereldconcern Unilever, momenteel de grootste producent van de wereld van margarine en andere voedingsmiddelen. Het merk Planta plantaardige boter, dat al vanaf 1915 bestond en in de vijftiger jaren roemloos ten onder ging in de "Planta-affaire", is wel bekend bij een hele generatie. Het merk Brio zonnebloemmargarine, dat Planta opvolgde is weer bekend bij een volgende generatie, niet in de laatste plaats vanwege het Olympische spelen album van 1964. Het margarinemerkt Blue Band, dat al in de twintiger jaren internationaal op de markt was, vinden we nu nog in de schappen van de supermarkt. Bij de verzamelaars van klassieke albums tenslotte is vooral Rama bekend, het kwaliteitsmerk margarine "met botersmaak", waarmee Van den Bergh en Jurgens / Unilever na de Planta affaire eind vijftiger jaren zijn gedeukte imago trachtte op te poetsen. Hiermee keerde de firma feitelijk terug naar de start van het bedrijf in 1871, toen de boterhandelaar Jurgens het Franse patent op margarine, een mengsel van magere melk en botervervangend vet, opkocht en samen met de boterhandelaar Van den Bergh de Nederlandse Margarine Unie oprichtte. Over de geschiedenis van Jurgens, Prinzen, Van den Bergh en het wereldconcern Unilever zijn boeken vol geschreven, waar wij kortheidshalve naar verwijzen.

Olympische spelen

In 1928 waren in Nederland de eerste albums over de Olympische spelen in Amsterdam verschenen van de Amstel wasproductenfabriek en van koekfabriek Smolders in Gilze, in 1932 gevolgd door een album over de spelen in Los Angeles van de Rotogravuremij. Bij de beruchte spelen van 1936 in Berlijn bleef een Nederlands album uit, en ook na de oorlog in 1948 in Londen – toen Fanny Blankers-Koen 4 gouden medailles won; er verscheen toen wel een flink boek met linnen band, het eerste van de lange reeks "Olympische logboeken" van de Bezige Bij. Nadat de eerste naoorlogse klassieke albums een succes waren geworden, met name de landenreeks van Douwe Egberts, komt Van den Bergh en Jurgens tegelijk met de sigarettenfirma Kerckhof met een Olympisch album na afloop van de spelen in Oslo en Helsinki in 1952. Dit album is klassiek van opzet, vergelijkbaar met de twee delen "Vliegende vleugels" van Niemeijer (1947 – 1949), maar aanzienlijk dunner, omdat het minder pagina's heeft, maar vooral omdat dunner papier en plaatjes gebruikt zijn en geen vulstroken nodig zijn.

Koninklijke belangstelling voor het wel en wee van onze waterpolospelers. En hoe!

Willem Alexander heeft zijn enthousiasme voor topsport duidelijk met de gouden paplepel ingegoten gekregen.

De foto's die in de winkels bij de pakjes Planta margarine uitgereikt worden, zijn net als de Niemeijer vliegtuigenplaatjes nog zwart-wit, ze zijn echter aanzienlijk forser van formaat – klein fotoformaat van 7 x 11 cm – en ze zijn matglanzend uitgevoerd. In het boek zijn verder vier pagina's met grote foto's op kunstdrukpapier gevoegd. Het is aannemelijk dat Van den Bergh en Jurgens hiermee een standaard heeft willen zetten voor het moderne sportalbum, en ongetwijfeld zou het een vervolg hebben gekregen bij de Olympische spelen van 1956, als niet kort daarvoor het merk Planta ten onder was gegaan.

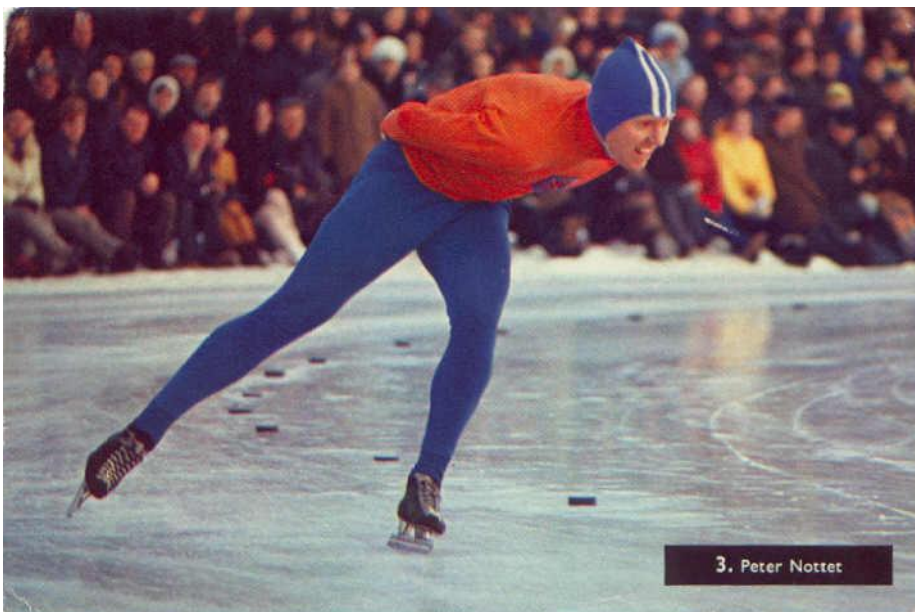
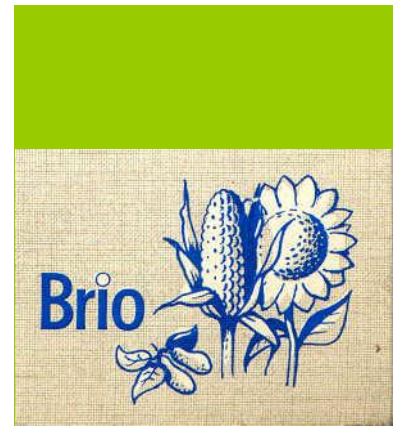
Het Planta-album krijgt uiteindelijk toch een vervolg in 1964, de Olympische spelen in Innsbruck en Tokio, met het nieuwe margarinemerkt Brio. Dit album is op dezelfde wijze uitgevoerd, maar helaas is het iets kleiner zodat de twee albums niet bij elkaar passen in de boekenkast. Ook het aantal pagina's is iets kleiner en er is slechts één ingevoegd fotoblad, maar de fotoplaatjes zijn met het formaat 8 x 10,5 cm weer ruim bemeten.

In beide albums wordt het bedrijf niet genoemd, maar ze hebben beide een merklogo op de achterzijde. Het tweede is daarom alleen bekend onder de merknaam Brio en het eerste onder de merknaam Planta, zoals ook de volgende Planta uitgaven. Beide albums zijn samengesteld door Jan Koome, en bevatten per tak van sport artikelen van bekende sportjournalisten als Leo Pagano – die ook een aantal voetbalalbums op zijn naam heeft staan – Bob Spaak, Aad van Leeuwen, Herman Kuiphof en Piet Mulder. In 1964 wordt uiteraard het Olympisch goud van judo-er Anton Geesink breed uitgemeten.

Een opvallend verschil tussen de twee albums is, dat in het eerste onder de opgeplakte plaatjes een uitvoerige tekst over de sporter of het afgebeelde team staat, terwijl er in het tweede album alleen een voetregel onder staat.

Van den Bergh en Jurgens heeft de Olympische spelen geïntroduceerd in de kruidenierswinkel en daar zijn ze lang gebleven. Grootgrutter Simon de Wit vult het gat tussen 1952 en 1964 met twee plakboekjes met de olympische ploegen van 1956 en 1960, Friesche Vlag komt met twee grote fotoboeken van Mexico 1968, Jamin met een kleiner fotoboek met plakplaatjes in 1972, Iglo weer met een groot fotoboek in 1976 en Unika kruideniers tenslotte met een dun plakboek over de Olympische winterspelen in 1980.

Van Brio komt alleen nog in 1968 een serie van 10 kleurenfoto's van schaatsters op ansichtformaat uit, met op de achterzijde uitvoerige informatie. In 1986 verschijnt nog een heel ander boekje dat passend wordt geacht bij plantenmargarine, "Het vijfhonderd plantenboek".

Pukkie Planta

Planta vervolgt in 1953 al met een serie kleine geniete boekjes, *De wonderlijke reis van Pukkie Planta*, gemaakt door de Dollywood Filmstudio. Deze plakboekjes werden zeer populair bij de kinderen vanwege het merkwaardige driedimensionale (3D) effect van de tamelijk grote plaatjes. Dit wordt bereikt door de plaatjes in rood en groen te drukken, waarbij een verschuiving in de rode en groene hoofdaccenten ten opzichte van elkaar werd toegepast. Door de plaatjes te bekijken met een kartonnen brilletje met een rood en een groen cellofaan “glas” wordt een diepte-effect bereikt. 3D plaatjes – oftewel “stereoscopische” plaatjes – waren aan het begin van de eeuw al in ruime mate vertoond, maar dat berustte op een heel ander principe, waarbij de plaatjes met verschuivingen dubbel naast elkaar werden gedrukt. Er zijn door de filmstudio “Dollywood” een aantal animatiefilms gemaakt gebaseerd op dit verschoven beelden principe en er zijn zelfs enkele TV uitzendingen geweest, o.a. van de AVRO. De plaatjes van Pukkie Planta zijn getekend door de befaamde illustrator Henk Kabos (1912 – 1984), die ook meewerkte aan de animatiefilms van Dollywood.

Van Pukkie Planta verschijnen 8 deeltjes, elk met 8 plaatjes, van april tot november 1953.

Een mislukte kruising tussen King en Douwe Egberts: De Planta atlas

Begin vijftiger jaren worden de King-atlassen “voor school en toerisme” zeer populair; de herdruk van de atlas van 1938 die verschijnt in 1950, wordt in 1952 al opgevolgd door een vernieuwde uitgave. Educatieve uitgaven worden een trend. De Douwe Egberts landenalbums bereiken oplages boven de 100.000. Blue Band margarine – ook Unilever – begint in 1953 met de uitgave van een encyclopedie voor de jeugd met verzamelplaatjes (zie hieronder). Planta vervolgt het jaar daarop met een landenboek in de vorm van de *Geïllustreerde Atlas Europa*. Dit boek in tweekleurendruk doet van binnen sterk denken aan de grote landenalbums van Douwe Egberts uit diezelfde tijd, hoewel de druk-kwaliteit van de plaatjes aanmerkelijk minder is. De uitvoering van de omslag, slap met een plaklijnen rug, bederft de positieve indruk echter. Dit grote boek van 102 pagina's zou ingebonden met stijve kft nog een mooi klassiek album opgeleverd hebben. De 20 pagina's kleurenkaarten van Europa in dit boek zullen de kosten aanzienlijk opgedreven hebben, maar toch blijft het opmerkelijk dat dit boek f 2,50 kost, terwijl de ingebonden albums van Douwe Egberts in die tijd f 2,40 kosten met een aantal kleurenfoto's ingeplakt. Het ingebonden Brio olympische album van 1962 kost “slechts” f 2,25, wat gezien de afmetingen en de eenvoudiger druk toch ook weer relatief veel is. Blijkbaar is de winst op margarine aanzienlijk lager dan op koffie.

Albums in afleveringen (merk Blue Band)

Het merk Blue Band, met de verwarrende Engelse naam, was al vóór de oorlog internationaal op de markt (in Duitsland als “Rama im Blauband”).

In hetzelfde jaar dat Jurgens de “Geïllustreerde Atlas Europa” uitbrengt bij de Planta margarine, komt het zusterbedrijf Van den Bergh bij het margarinemerk Blue Band met de jeugencyclopedia *Ik weet het*, en in het volgende jaar met het *Sportboek, 40 sporten in woord en beeld*. Deze twee dikke uitgaven hebben gemeen dat ze worden uitgebracht in een aantal losse afleveringen, die men na afloop zelf kan laten inbinden in een apart te bestellen band.

Beide boeken zijn van verkleind romanformaat. De encyclopedie wordt uitgegeven in 25 afleveringen van elk 3 dubbelgevouwen bladen, totaal 300 pagina's, waarin 250 kleine kleurenplaatjes geplakt worden. Na afloop kan de band worden aangeschaft met bijbehorende kartonnen cassette. Deze bewerkelijke en kostbare zaak stuit op nogal wat bezwaar. Het sportboek wordt daarom op een wat handiger manier uitgegeven, in 10 afleveringen van 24 tot 32 pagina's, totaal 250 pagina's, geniet met een geïllustreerde omslag zodat de boekjes ook goed bewaard kunnen worden zonder ze in te binden. Hierbij horen 150 grotere kleurenplaatjes. De hierbij geleverde band is zonder cassette.

De Rama natuuralbums

Het nieuwe, meer prestigieuze merk Rama krijgt ondersteuning met een nieuwe soort kwaliteitsalbums, waarbij de educatieve trend wordt aangehouden. In 1959 en 1960 verschijnen twee grote, klassieke natuuralbums, een kruising tussen de twee naoorlogse klassieke albums van Hille (1952, 1955) en de vooroorlogse natuuralbums van Verkade.

Voor het eerste album, *Over dieren raak ik niet uitgepraat* (1959), wordt de laatste succesauteur van Verkade van stal gehaald, A.F.J. Portielje. Dit wordt zijn laatste grote werk. Van Portielje was bekend dat hij wel een groot verteller was, maar niet goed kon schrijven; de Verkade-albums werden door zijn vrouw herschreven. Onbekend is, wie de ghost-writer van dit laatste album was.

Dit album is mij uit mijn jeugd het meest bijgebleven vanwege de merkwaardige plaatjes. De stijve Verkade-plaatjes behoorden definitief tot de verleden tijd, maar de moderne, felgekleurde dunne plaatjes van Douwe Egberts werden niet passend voor deze prestigieuze uitgave gevonden. Het werd een synthese tussen de oude aquarellen à la Verkade en de nieuwe à la Hille, gedrukt op mat papier met een bobbelstructuurtje, maar zo sterk aangezet dat het op echt aquarelpapier lijkt. De plaatjes en de tekeningen in het boek zijn gemaakt door Frida Holleman. Dit album wordt een jaar later vervolgd met *Zo leeft de Hoge Veluwe*, al geschreven in 1959. Hiervoor wordt A.B. Wigman aangetrokken, de natuurhistorisch medewerker van het Nationale Park De Hoge Veluwe, die in 1954 de teksten voor de drie zakalbums "De Hoge Veluwe" van Hille schreef, en tussen 1955 en 1958 voor zeven van de tien vogelalbums van Taminiau. De plaatjes krijgen wat meer variatie in formaten en het merkwaardige structuurtje wordt weggelaten. De plaatjes en de tekeningen in het boek zijn voor een deel weer gemaakt door Frida Holleman, aangevuld met de sterk in populariteit stijgende Rien Poortvliet. Een bijzonderheid van dit album zijn de vier ingeplakte, ongesigneerde paginagrote platen. Opmerkelijk is verder dat dit natuuralbum wordt afgesloten met een hoofdstuk gewijd aan het Kröller-Müller museum. Beide albums zijn van klassiek formaat, maar iets smaller dan de Hille en Verkade albums (22 x 30 cm), met linnen rug en beplakt voor- en achterplat. De rug van fijn linnen van het eerste album is, net als bij de Hille albums, wat te kwetsbaar gebleken; bij het tweede album is een zwaardere, grovere soort gebruikt. Het eerste album heeft geen rugopdruk, het tweede heeft een volledige titelopdruk in goud. Met 92 pagina's is het eerste album al tamelijk fors. Het tweede album gaat daar met 108 pagina's nog flink bovenuit.

Laat niet als dank voor de kruidenier alleen maar lege dozen

De plaatjes van Planta, Blue Band, Rama en Brio konden niet bij de in papier gewikkelde pakjes margarine verpakt worden. Ze werden in de omdozen bij gepakt, en de firma legde eenvoudig de last van het verstrekken van de plaatjes bij de kruidenier. Uit eigen ervaring weten wij dat die niet onverdeeld gelukkig waren met deze overlast. Compensatie werd daarvoor aanvankelijk niet gegeven. Pas bij de *Geïllustreerde Atlas* van 1954 maakte Van den Bergh en Jurgens een gebaar naar de winkeliers door hun een leeg exemplaar van het album te sturen, waarin op het titelblad een bedankje was afgedrukt:

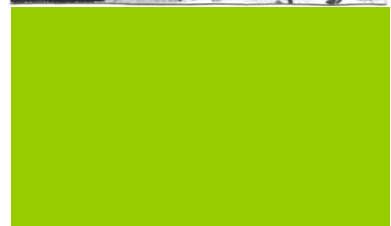
Deze Atlas wordt U gratis aangeboden door Van den Bergh en Jurgens N.V. als blijk van waardering voor het vele werk, dat U in het belang van onze reclame-acties hebt verricht.

Kennelijk ging men ervan uit dat kruideniers zelf Planta margarine gebruikten.

Tien jaar later, met het tweede Olympische album van Brio ging het niet beter. De kruideniers kregen alleen een fotokaart van een polsstokhoogspringer met op de achterzijde instructies voor het verstrekken van de plaatjes en bestellen van het album, en de veelzeggende zinsnede: **Ruilen van foto's kan geschieden door middel van ruilformulieren. U hebt er dus geen omkijken naar.** En tenslotte: **Dank voor uw medewerking aan deze actie.**

B. A. van der Leek (1870-1950) - De Storm

BEJU01

Olympische spelen 1952

Olympische Spelen 1952. Samengesteld door: Jan Koome. (september 1952)

72 pagina's vanaf het titelblad. 80 matglanzende zwart-wit fotoplaatjes om in te plakken in de tekst.

Prijs: f 1,75.

Kenmerken

Wat lang en smal uitgevoerd klassiek album (23,2 x 32 cm), ingebonden met donkerblauwe linnen rug zonder titelopdruk en glanzend beplakt voor- en achterplat. Het is uitgebracht onder het merk Planta – zie de inleiding. Op het achterplat met dezelfde achtergrond als het voorplat is alleen een pakje Planta afgebeeld. Het binnenwerk is verfraaid met de steunkleur wijnrood.

De titelpagina en inhoudsopgave zijn op de eerste pagina samengevoegd. Het album is ingedeeld in hoofdstukken naar tak van sport. Achterin zijn 5 pagina's met resultatenoverzicht opgenomen. Een aantal hoofdstukken zijn geïllustreerd met gestileerde sporttekeningen in de steunkleur. Het album bevat 4 tussengevoegde pagina's met grote overzichtsfoto's op kunstdrukpapier.

De tekst is gezet in twee kolommen.

Inhoud

Jan Koome heeft alleen de inleiding verzorgd. De 11 hoofdstukken zijn geschreven door tien bekende sportverslaggevers en publicisten: "Athletiek" door Bob Spaak, Boksen door Jan Liber, Voetbal door Leo Pagano, Hockey door J. Hoven, Wielrennen door Martin Duyzings, Zwemmen door Cor Braasem, Zeilen door Jac. Stap, Roeien en Kano door Aad van Leeuwen, Turnen door Leo Staal en Paardensport door Kate de Ridder.

Hier en daar klinkt in dit boek nog de herinnering aan de oorlog door, zoals bijvoorbeeld in de het Voorwoord door de voorzitter van de XV-de Olympiade:

"The spirit of the Olympic Games and the torch will light the way for all men working for the better understanding between the peoples of the world".

In de inleiding wordt er de nadruk op gelegd dat Nederland op deze spelen alleen zilver behaalde, terwijl in Londen in 1948 en in Berlijn in 1936 goud behaald werd.

Fanny Blankers-Koen, die in Londen 1948 het goud won op alle vier de hardloponderdelen voor dames bleef in Helsinki helemaal buiten de prijzen.

BEJU02-09

De wonderlijke reis van Pukkie Planta

De wonderbaarlijke reis van Pukkie Planta, naverteld door J. Veeninga en van wonderplaatjes voorzien door Joop Geesink's Filmstudio „Dollywood”. (april – oktober 1953)

Geniet, gekartonneerd, oblong formaat 19,3 x 14 (13,6) cm. 8 deeltjes, elk 10 pagina's geteld vanaf de voorkaft, met elk 8 plaatjes met 3D effect. Met 3D brilletje.

Prijs: per deeltje 20 cent, brilletje 10 cent.

De reeks bestaat uit tweemaal vier boekjes. De voorplaten van de eerste 4 en de volgende 4 zijn verschillend. De afbeelding op de achterzijde met in het midden het Planta logo is van alle boekjes hetzelfde, maar er bestaan boekjes met een groenige en boekjes met een bruinige achtergrondkleur.

Er komen bijdrukken van het tweede viertal voor, die circa 4 mm lager gesneden zijn.

De eerste 4 boekjes beschrijven Pukkie Planta's droomreis naar de maan. Zoals op de voorplaat te zien is, heeft Pukkie vleugels gekregen. De titels zijn:

Deel 1: Pukkie kan vliegen

Deel 2: Maan in zicht.

Deel 3: Pukkie bereikt zijn doel.

Deel 4: Pukkie valt van de maan.

Nadat Pukkie van de maan gevallen is, vervolgt de reis over de bodem van de oceaan. De vleugels is hij dan allang kwijt. In het laatste deeltje wordt hij opgevisht en per vliegtuig naar huis gebracht waar hij per parachute arriveert in zijn bed. "Had hij dan alles gedroomd?" De titels zijn:

Deel 5: Als een vis in het water.

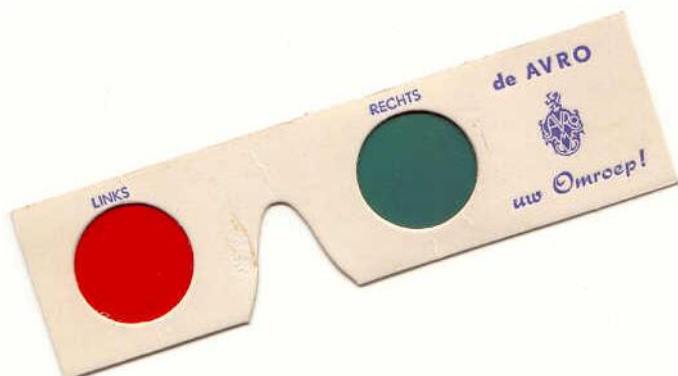
Deel 6: Op zoek naar het pareltje.

Deel 7: Feest in het zeepaleis.

Deel 8: Pukkie's grote parachute-sprong.

De vreemde rood-groene plaatjes met het 3D effect van de ongebruikelijke afmetingen 107 x 67 mm, zijn gedrukt op dun papier. De plaatjes zijn doorgenummerd, maar op de achterzijde is tevens aangegeven bij welk deeltje het plaatje hoort. Ze zijn getekend door Henk Kabos, die bij Dollywood ook aan animatiefilms werkte.

Om de plaatjes goed te kunnen zien en het diepte-effect te verkrijgen, moeten ze bekeken worden door een brilletje met links een rood glaasje en rechts een groen glaasje. Een kartonnen brilletje met cellofaan "glaasjes" was erbij te koop. Degelijke brilletjes zijn ook later nog verspreid, bijvoorbeeld door de AVRO voor de 3D animatiefilms op de TV.

BEJU10

Geïllustreerde Atlas Europa

Geïllustreerde atlas van Europa met 20 pagina's kaarten. 1954

102 pagina's vanaf het titelblad, inclusief 8 pagina's Alfabetisch register van geografische namen achterin.
104 kleurenplaatjes om in te plakken in de tekst.

Prijs: f 2,50.

Kenmerken

Kwartoboek (22 x 31 cm), ingenaaid met slappe kaft die er met een bruine linnen plakstrook omgeplakt is. Op het achterplat, met dezelfde achtergrond als het voorplat, is alleen een pakje Planta margarine afgebeeld. Het album bevat 72 pagina's tekst, afgewisseld met 20 pagina's topografische kaarten van Europa en de Europese landen, vergelijkbaar met bijvoorbeeld een Bos atlas.

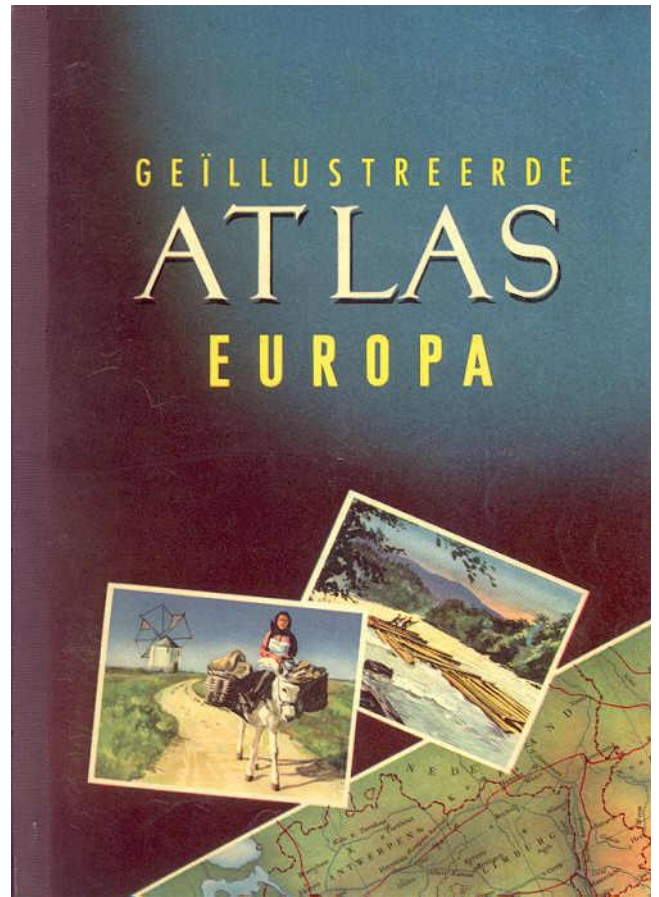
De tekst is gezet in twee kolommen. De koppen met de namen van landen, paragraafkoppen e.d. zijn uitgevoerd in een lichtblauwe steunkleur.

De aquarelplaatjes van 62 x 81 mm zijn op dun, goedkoop papier afgedrukt, waardoor ze nogal flets over komen. Het eerste plaatje bij elk land toont de vlag tegen een lokale achtergrond. Bij een aantal landen is ook een klederdrachtplaatje opgenomen. Verder zijn er nog enkele pentekeningen in de tekst. De relevantie van de plaatjes is soms duister, bijvoorbeeld plaatje 73: een 25

tons kipauto, of plaatje 14: een helikopter boven Antwerpen. De relevantie van dat laatste zou kunnen zijn, dat er in die jaren een geregelde helikopterverbinding van de Belgische nationale luchtvaartmaatschappij Sabena was tussen Antwerpen en Eindhoven en Antwerpen en Rotterdam.

Inhoud

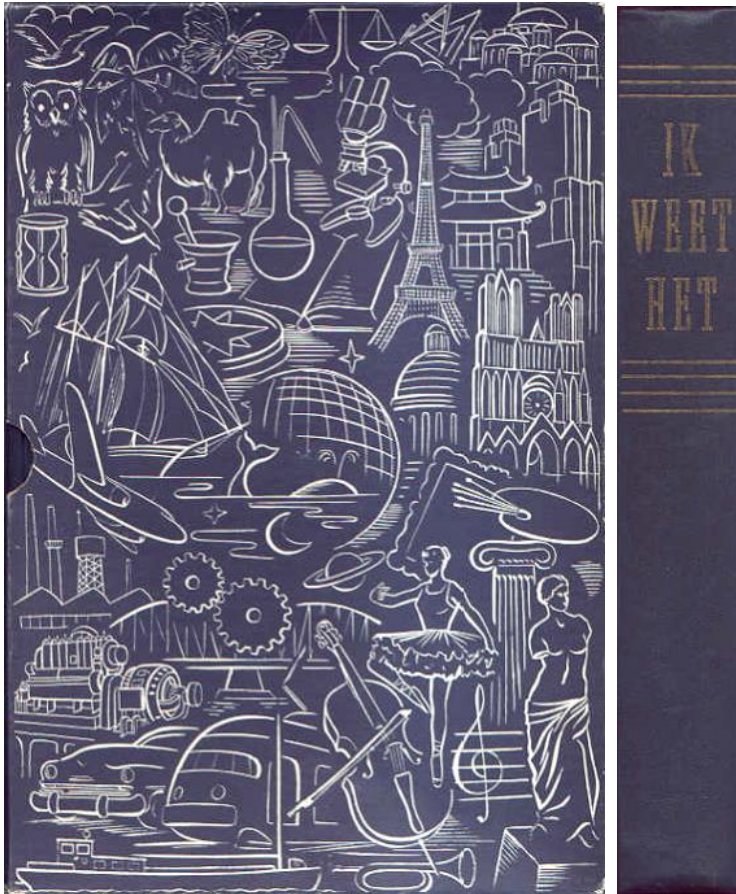
De schrijver is onbekend. Van alle landen, inclusief Gibraltar, Andorra, Monaco, Liechtenstein, Vaticaanstad, San Marino en Triëst – een omstreden "vrijstaat", die in oktober 1954 door de Verenigde Naties werd verdeeld tussen Italië en Joegoslavië – is er een stuk tekst die het land min of meer uitvoerig beschrijft. Daarbij zijn er opmerkelijk grote verschillen in omvang en diepgang; Ierland bijvoorbeeld krijgt nog geen hele pagina, nauwelijks meer dan Andorra en Liechtenstein. In een apart kadertje zijn bij elk land een aantal gegevens opgenomen, zoals staatsvorm, oppervlakte, aantal inwoners, godsdienst en munteenheid. Onder de landenkop is steeds een kleine zwart-wit tekening van het landswapen afgedrukt. De behandeling is gevarieerd. Zo heeft Italië een aparte paragraaf over kunst, en Zwitserland een paragraaf over waterkracht.

De kleurenplaatjes, genummerd 1 – 104, zijn ongesigneerd en de schilder is onbekend.

BEJU10B

idem, met opdruk als relatiegeschenk en naam bedrijf op titelblad (zie de inleiding)

BEJU11 Ik weet het

300 pagina's zonder titelblad, met 250 kleurenplaatjes om in te plakken in de tekstkolommen. (mei 1953 – maart 1954)

Dit album is uitgegeven in 25 afleveringen van 3 dubbele bladen elk. De eerste aflevering, verschenen in mei 1953, kon gratis besteld worden, de volgende 24 tegen betaling. Daarbij kon een band worden aangeschaft om zelf te laten inbinden. Bij de band werd een kartonnen inschuifcassette geleverd (hier afgebeeld).

N.B. Een groot deel van de plaatjes is ook gebruikt in de "Geïllustreerde familie encyclopedie" van de Belgische commerciële uitgeverij Familia.

Kenmerken

Album van klein romanformaat (afmetingen cassette 16,5 x 25 cm). De kartonnen cassette is bedrukt, maar heeft geen titel. Van het album zelf zijn voor- en achterplat onbedrukt. Alleen op de linnen rug is de titel gedrukt in goud. Er is geen titelblad en colofon, en zelfs de merknaam Blue Band is niet vermeld.

Het boek is opgezet als een echte encyclopedie, met trefwoorden in alfabetische volgorde. De tekst is gezet in twee kolommen. Elke nieuwe

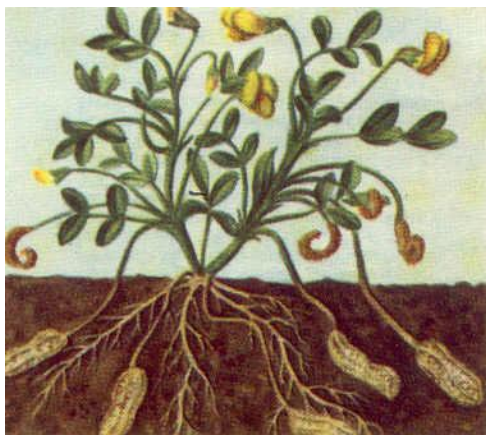
beginletter begint op een nieuwe pagina en de nieuwe beginletter is groot gedrukt boven de linker kolom. Een merkwaardigheidje is, dat niet de pagina's genummerd zijn maar de kolommen; de nummering loopt dus van 1 – 600. De plaatjes, illustraties bij een trefwoord, zijn in de tekstkolommen bij het betreffende stukje geplaatst. Er komen zowel foto's als geschilderde plaatjes voor. Het formaat van alle plaatjes is 64 x 58 mm, en ze komen liggend en staand voor. De plaatjes zijn gedrukt op dun papier zonder witrand.

Het eerste lemma.

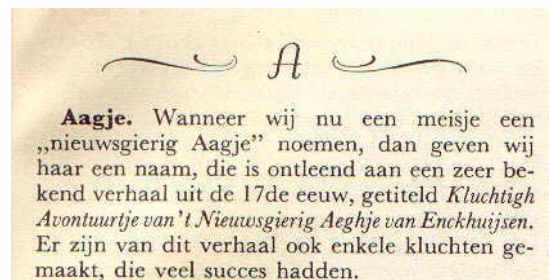
Inhoud

De duizenden trefwoorden zijn wat willekeurig gekozen, maar lijken aardig aan te sluiten bij de wereld van de jongeren in de vijftiger jaren. Het niveau is daar goed op aangepast en de teksten zijn duidelijk educatief. Het werk is uiteraard wel sterk gedateerd. Zo is Duitsland nog bezet door de vier grootmachten.

Plaatje 1, dat ons verleidde een eigen aanplant te beginnen (zonder succes)

Aardnoot wordt ook wel pinda, grondnoot, apennootje of sousje (= Curaçaose amandel) genoemd. De plant waarvan de pindas de vruchten zijn, is verwant aan onze bonen en waarschijnlijk afkomstig uit Brazilië. Sedert de 16de eeuw is zij echter in alle tropische en subtropische landen verspreid en wordt zelfs in Canada verbouwd. Als de bloemen zijn afgevallen buigen de bloemstelen zich naar omlaag en dringen met het jonge vruchtbeginsel wel enkele centimeters diep in de aarde. Daar ontwikkelt zich dan de apennoot. Het duurt maar vier maanden om van een pinda een plant te laten groeien en van deze weer pinda's te oogsten. De meeste aardnoten komen tegenwoordig uit Afrika. Zij bevatten wel 43 - 51 pct olie en die wordt er in fabrieken uitgeperst om er slaolie en margarine van te maken.

BEJU12

40 sporten in woord en beeld

Blue Band Sportboek „Veertig Sporten en Spelen in Woord en Beeld”. (1955)

In ingebonden vorm 249 pagina's gevolgd door 2 pagina's Inhoudsopgave. 150 kleurenfotoplaatjes om in te plakken. Uit de teksten kan worden afgeleid dat het boek voltooid is tussen januari 1955 (p. 232) en april 1955 (p. 184).

Dit album is uitgegeven in 10 losse afleveringen met papieren omslag, met de pagina's doorgenummerd 1 – 249. Het eerste deel werd gratis toegezonden. Aan de achterflap van deel 1 t/m 9 zat een bestelkaart voor het volgende deel, en bij deel 10 voor een band om zelf de boekjes te laten inbinden, te bestellen voor f 1,-. Bij het inbinden werden de omslagen verwijderd. De 150 plaatjes werden verstrekt bij de pakjes blue band margarine.

Kenmerken

Album van roman-formaat, 18,5 x 25 cm met zwarte linnen rug met titel-opdruk in grote gele letters en glanzend beplakte kanten. Dit album heeft een titelblad met colofon op de achterzijde.

Het boek bevat een groot aantal afgeronde artikelen waarin diverse sporten meerdere malen aan de orde komen, afgewisseld met korte stukjes over beroemde sporters of specifieke onderwerpen, zoals "De geschiedenis van de strafschoot". De tekst is gezet in twee kolom van wisselende breedte. Elk deeltje bevat twee paginagrote kleurenplaten, met op de achterzijde een niet in kolommen gezet artikelje met kleinere bladspiegel.

De plaatjes zijn allemaal kleurenfoto's (soms ingekleurde), waar nog al eens fors met de pen in getekend is. Het formaat van alle plaatjes is 89 x 59 mm, en ze komen liggend en staand voor. De plaatjes zijn gedrukt op dun papier zonder

witrand. Sommige plaatjes komen ook voor in het album "Nederlandse Sportsuccessen" van Leeuwenzegel margarine (Brinkers, 1954).

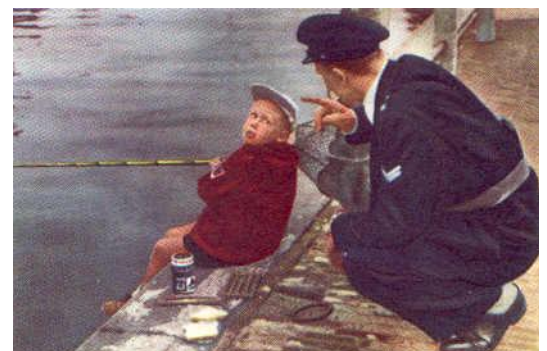
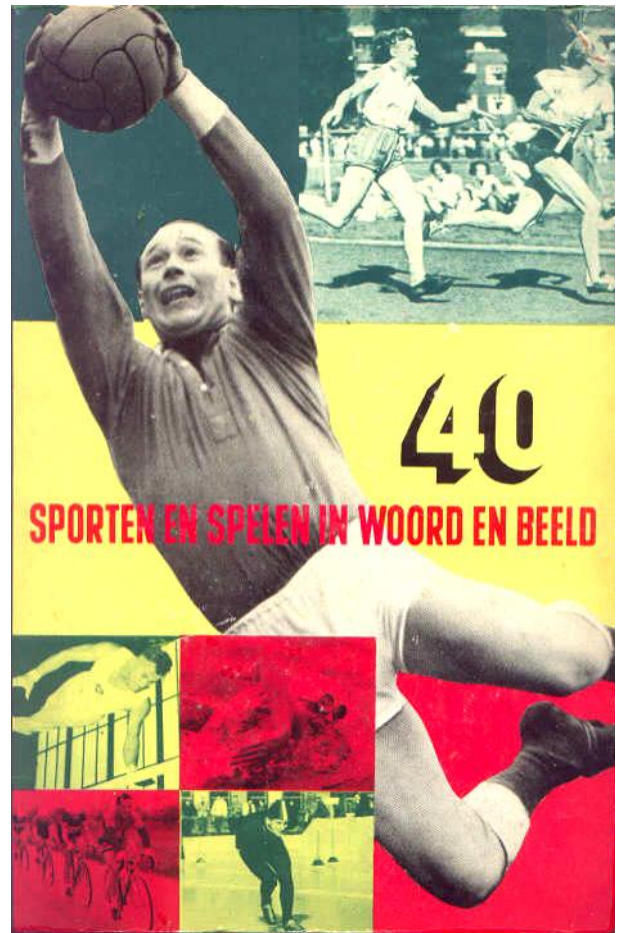
Inhoud

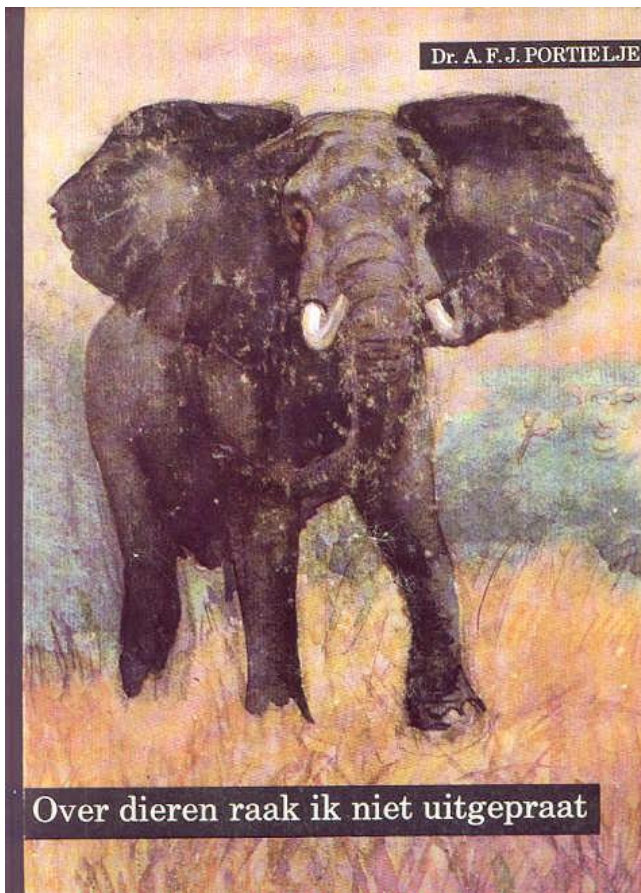
Het boek heeft een inhoudsopgave achterin, en dat is nodig want de 107 losse artikelen zijn willekeurig door elkaar geplaatst. De inhoudsopgave is onderverdeeld naar tak van sport. Zo vinden we bijvoorbeeld bij "Athletiek" verwijzingen naar 9 artikelen verspreid over 9 deeltjes. Onder de 39 sporten (de Olympische spelen maken het veertigtal compleet) vinden we de drie K's die inmiddels nagenoeg vergeten zijn: Kaatsen, Kegelen en Kolven. Er lijken 40 sporten te zijn, doordat de vissport voorkomt onder de kop "Hengelsport" en onder "Vissen". De artikelen zijn geschreven door 32 auteurs, waaronder enkele bekende verslaggevers m.n. Jan Cottaar, Herman Kuiphof en Bob Spaak.

Kenmerkend voor het tijdsbeeld zijn de twee voorwoorden van kerkelijke vertegenwoordigers, die wijzen op de goede kanten van de sportbeoefening en op de gevaren van excessen.

*Ook kenmerkend voor de tijd:
het vermanende vingertje (plaatje 115)*

Plaatje 8 (pag. 20) bestaat zowel liggend als staand, en de tekst op die pagina is daarbij aangepast.

BEJU13

Over dieren raak ik niet uitgepraat

Over dieren raak ik niet uitgepraat. Door Dr. A.F.J. Portielje. Illustraties: Frida Holleman. Uitgegeven door Rama. maart 1959

92 pagina's geteld vanaf het voorlooptitelblad. 97 aquarelplaatjes in twee formaten om in te plakken in de tekst.

Met losse aanbiedingsbrief (A4, 9 maart 1959)

Prijs: f 1,95.

Kenmerken

Wat smal klassiek album van 22 x 30 cm, ingebonden met beplakt voor- en achterplat en (verstijfde) zwarte linnen rug zonder titelopdruk. De opmaak van de voorzijde is "modern". De illustratie is een uitvergroting van plaatje 2. De achterkant is bedrukt met een ecru linnenmotief, hetzelfde als bij het Brio-album Olympische spelen – 1964, maar zonder logo.

Het album is na een voorwoord van Portielje verdeeld in 7 ongenummerde hoofdstukken, en er is geen inhoudsopgave. De tekst is gezet in twee kolommen en bevat een groot aantal pentekeningen.

Het album telt 34 kleine plaatjes van 6,5 x 9 cm en 63 dubbele van 9 x 13 cm. De staande dubbele passen precies in de tekstkolom, de liggende steken over in de naastliggende kolom.

Een eigenaardigheidje van dit album is, dat de onderschriften van de plaatjes zo zijn afgedrukt dat het plaatje er overheen valt, en dus opgetild moet worden om het onderschrift te kunnen lezen. De aquarelplaatjes zijn zonder kader afgedrukt op stevig papier, waarin aan de bovenzijde een bobbeltjesstructuur is geperst, om aquarelpapier na te bootsen.

De plaatjes zijn doorlopend genummerd 1 – 97 en zijn ongesigneerd.

Inhoud

In het vooraf zegt Portielje iets over de bedoeling van dit boek onder meer:

Dit boek probeert door eenvoudig maar niet ondoordacht vertellen te bereiken, dat velen beter kijk krijgen op dieren en hun eigen levensuitingen..... Dierenkennis brengt ons nader tot de verborgen roerselen in ons eigen kennen, gevoelen en begeren, dat bij alle verschil toch ook overeenkomst openbaart met dat van onze „mededieren”.

Het eerste hoofdstuk gaat over olifanten, het tweede over "sparen" bij dieren, het derde over vogels om ons huis, het vierde over vissen, het Artis aquarium en de zeevisserij, het vijfde over jonge dieren bij de moeder (waarbij ook enkele tekeningen van mensenbaby's en kleuters), het zesde over paargedrag van vogels, en het zevende tenslotte over het ontstaan van de huishond en de symbiose tussen mens en hond.

*Zie uw vriend niet als een „mens”,
maar als het dier dat hij is!*

BEJU14

Zo leeft de Hoge Veluwe

Zo leeft de Hoge Veluwe, door A.B. Wigman. Illustraties: Frida Holleman en Rien Poortvliet. Uitgegeven door Rama. september 1960

108 pagina's vanaf het voorlooptitelblad. 110 plaatjes in drie formaten om in te plakken in de tekst. Vier meegeleverde paginagrote platen op kunstdrukpapier in het bindwerk ingeplakt.

Met losse aanbiedingsbrief (A4, september 1960). Voor het ruilen van de plaatjes werd gedurende het hele jaar 1961 een ruilbureau ingericht.

Prijs: f 2,35.

Kenmerken

Wat smal klassiek album van 22 x 30 cm, ingebonden met beplakt voor- en achterplat en (verstijfde) groene linnen rug met titelopdruk in goud. De opmaak van de voorzijde is "modern", in dezelfde stijl als van het voorgaande album. Het "burlend" edelhert op de voorkant is geen uitvergroting van een plaatje, maar is wel gedeeltelijk terug te vinden in plaatje 11. De achterkant is bedrukt met een lichtgroen linnenmotief, hetzelfde als bij het voorgaande album maar in een andere kleur. Binnen op het voor- en achterplat zijn topografische kaarten van de Hoge Veluwe opgenomen. Het album is na een voorwoord door de voorzitter van de stichting Het Nationale park de Hoge Veluwe verdeeld in 12 ongenummerde hoofdstukken en diverse paragrafen, en er is geen inhoudsopgave. De tekst is gezet in twee kolommen. De tekst bevat een groot aantal pentekeningen. Een bijzonderheid is, dat vier paginagrote kleurenplaten zijn meegeleverd, ingeplakt in de binding van het album.

Het album bevat 110 plaatjes in drie formaten: 28 kleine plaatjes van 6 x 9 cm, 70 dubbele van 9 x 12 cm, en 12 halve dubbele stroken van 4,5 x 12 cm. De staande dubbele passen precies in de tekstkolom, de liggende steken over in de naastliggende kolom. De aquarelplaatjes zijn zonder kader afgedrukt op stevig, glad papier. In dit album zijn anders dan in het voorgaande de onderschriften van de plaatjes onder de plaatjes afgedrukt.

De plaatjes zijn doorlopend genummerd 1 – 110 en zijn ongesigneerd. De maker is wel voluit vermeld op de achterzijde.

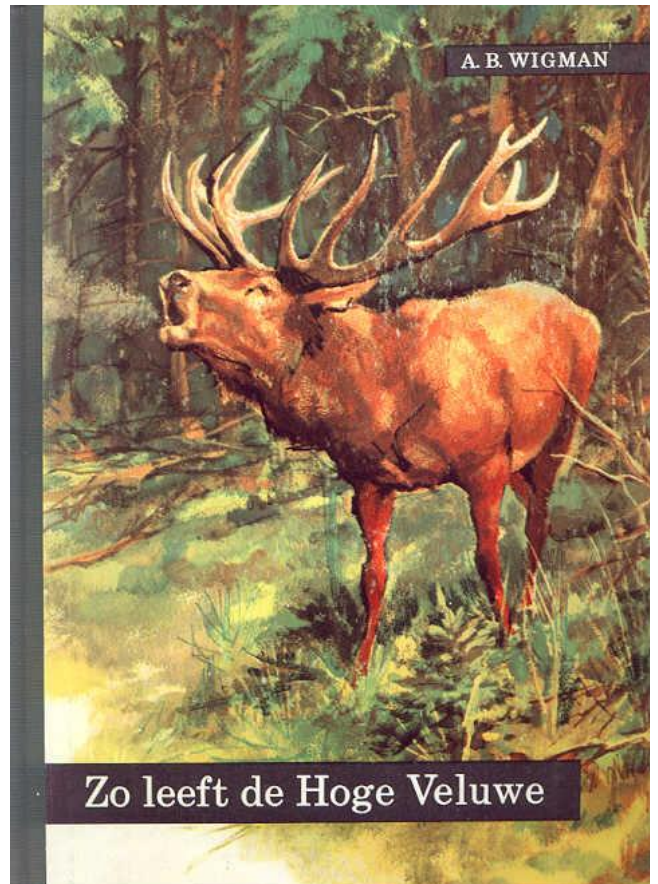
Inhoud

Dit album is uitgekomen bij het 25-jarig bestaan van de Hoge Veluwe als nationaal park. Anders dan de titel doet vermoeden, beperkt dit album zich niet tot de fauna van de Hoge Veluwe nu. Het eerste hoofdstuk gaat over de ontstaansgeschiedenis van dit gebied en van het park. Het tweede hoofdstuk gaat over de herten en reeën. Het derde gaat over zwijnen en haarschapen (moeflons). Het vierde behandelt de veelheid aan ander "haarwild"- konijnen, hazen, vossen, wezels, hermelijnen, dassen, fretten, marters, eekhoorns, bosmuizen, egels en mollen. Het vijfde gaat over diverse soorten vogels. Dan komt weer een hoofdstuk met een historische inslag, gewijd aan de valkerij. Het zevende hoofdstuk behandelt de roofvogels. Dan volgt een hoofdstuk geheel gewijd aan "roodkapje", de specht. Het negende gaat over zangvogels, gevolgd door een hoofdstuk over het badgedrag van vogels. Het elfde hoofdstuk gaat over de woonplaatsen van de dieren. Het laatste, sterk afwijkende hoofdstuk, gaat over het Kröller-Müller museum, op basis van teksten van Johan Wesselink.

Een strookplaatje, waarin de hand van Rien Poortvliet goed herkenbaar is, op ware grootte.

Reinaart besluipt een kievit.

BEJU15

Olympische spelen – 1964, Innsbruck – Tokio

Olympische spelen – 1964, Innsbruck – Tokio, onder redactie van: Jan Koome, illustraties Dik Bruynesteyn, met medewerking van vele bekende sportjournalisten.

64 pagina's vanaf het titelblad plus een ongenummerd fotoblad. 80 matglanzende zwart-wit fotoplaatjes om in te plakken in de tekst.

Met los erratum: Op pagina 38 onder foto F3, de regel "Prinses Beatrix bij zeilers" over te plakken met "Populair in Neerland, maar niet Olympisch erkend".

Prijs: tot 1 december 1964 f 1,75; daarna f 2,25.

Kenmerken

De vormgeving – papier, bindwerk, opmaak, plaatjes – komt sterk overeen met het Olympisch album 1952, maar er is duidelijk op beknibbeld. Het boek is dunner en helaas kleiner (21,7 x 30,7) neigend naar A4, de steunkleur ontbreekt op de tekstpagina's en er is maar één tussengevoegd blad met grote foto's.

Ingebonden met grijze linnen rug zonder titelopdruk en glanzend beplakt voor- en achterplat. Dit album is uitgebracht onder het merk Brio – zie de inleiding. Op het achterplat, bedrukt met een linnenmotief, is een soort logo met de merknaam Brio en een gestileerde voorstelling van oliehoudende planten afgebeeld.

Dit boek heeft alleen een titelpagina, en geen inhoudsopgave. Het album begint met een hoofdstuk gewijd aan de Winterspelen en vervolgt zonder inleiding met de zomerspelen ingedeeld in hoofdstukken naar tak van sport. Achterin zijn weer 5 pagina's resultatenoverzicht opgenomen. Alle hoofdstukken zijn aan het begin en vaak ook aan het einde geïllustreerd met karikaturale tekeningen van de populaire sporttekenaar Dik Bruynesteyn, met de karakteristieke signatuur.

Het album bevat 4 tussengevoegde pagina's met grote overzichtsfoto's op kunstdrukpapier.

De tekst is gezet in twee kolommen.

dik

Inhoud

Jan Koome heeft in dit boek het hoofdstuk Winterspelen en de twee laatste hoofdstukken Volleybal en Kano, schieten, boksen verzorgd. De overige 10 hoofdstukken zijn geschreven door 10 bekende sportverslaggevers, waarvan alleen Pagano en Van Leeuwen ook in 1952 al present waren: Roeien door Aad van Leeuwen, het lange hoofdstuk Atletiek door Rien Bal, Zwemmen door Anton Witkamp, Waterpolo door Piet Mulder, Zeilen door P.J. Philippa, Hockey door Piet Duinker, Voetbal door Herman Kuiphof, Wielrennen door Leo Pagano, "Paardesport" door Aad van Leeuwen, en Judo door Herman Belinfante. Het onderdeel Turnen komt in dit album niet voor.

Judo is nieuw en kan meteen uitbundig ingezet worden met het goud van de 126 kilo zware en 1,96 meter lange reus Anton Geesink, die de Japanse cracks die sinds 1882 de onbetwiste titelhouders waren, op eigen bodem versloeg.

Een andere nieuwe verschijning op deze spelen waren de Amerikaanse "zwemtieners" waar Witkamp langdurig over uitweidt.

Een voorbode van de "sportbabe" ?

